

Chống chuyển giá tại một số quốc gia và bài học cho Việt Nam

Chính phủ các nước trong nhiều năm qua rất quan tâm đến việc trốn thuế, lách thuế của các công ty đa quốc gia vì điều này ảnh hưởng không nhỏ đến ngân sách nhà nước, làm lũng đoạn thị trường kinh doanh. Để tránh những tình trạng thất thu thuế, các nước đã đưa ra nhiều hình thức phạt thuế khác nhau đối với các doanh nghiệp vi phạm.

1. Chống chuyển giá tại một số quốc gia

Hoa Kỳ

Theo báo cáo của cơ quan thuế nội địa Hoa Kỳ (IRS), giai đoạn 1998 - 2005, khoảng 2/3 công ty của Hoa Kỳ và 68% các công ty nước ngoài hoạt động tại Hoa Kỳ đã chuyển một lượng lớn thu nhập ra nước ngoài để tránh khoản tiền thuế thu

nhập doanh nghiệp (TNDN) lên đến 8 tỷ USD/năm. Do thuế suất thuế TNDN của Hoa Kỳ khoảng 40%, cao hơn nhiều so với các quốc gia khác nên nhiều tập đoàn đa quốc gia hoạt động kinh doanh tại Hoa Kỳ đã tìm mọi cách để trốn thuế và hiện tượng chuyển giá diễn ra khá phổ biến. Trước thực trạng này, Hoa Kỳ ban hành Đạo luật IRS sec 482 quy định nguyên tắc căn bản giá thị trường là cơ sở cho việc định giá chuyển giao giữa các công ty đa quốc gia. Trước tình hình chuyển giá ngày càng tinh vi và phức tạp, Hoa Kỳ đã liên tiếp ban hành các quy định về chống chuyển giá. Năm 1993, Đạo luật chống chuyển giá IRS Sec 6662 ra đời với hai chế tài mới đối với hành vi chuyển giá: (i) Phạt chuyển giá khi có chênh lệch đáng kể trong giá chuyển giao so với giá thị trường theo quy định của Đạo luật IRS Sec 482, mà hậu quả là số thu nhập chịu thuế không phản ánh đúng thực tế của nghiệp vụ phát sinh, theo đó mức phạt chuyển giá là 20% áp dụng đối với trường hợp có sai sót đáng kể do chuyển giá vượt quá 200% hoặc dưới 50% so với mức mà Đạo luật IRS Sec 482 quy định. Với tổng mức sai phạm trọng yếu: Phạt 40% đối với trường hợp có sai sót đáng kể do chuyển giá vượt quá 400% so với mức IRS xác định được. (ii) Phạt bổ sung nếu phần thu nhập chịu thuế sau khi tính lại theo Đạo luật IRS Sec 482 tăng vượt mức quy định. Cụ thể, phạt bổ sung 20% tiền thuế trong trường hợp phần thu nhập tăng thêm vượt quá 5 triệu USD hoặc 10% tổng số thuế phải nộp; phạt bổ sung 40% tổng số thuế truy thu trong trường hợp phần thu nhập tăng thêm vượt quá 20 triệu USD hoặc 20% tổng số thuế phải nộp.

Australia

Hoạt động chống chuyển giá ở Australia do Cơ quan thuế Australia (ATO) thực hiện. Các vấn đề chống chuyển giá được quy định cụ thể tại Điều 13, Phần III của Luật Thuế thu nhập và một số quy định khác. Theo Điều 13, các công ty đa quốc gia có hành vi chuyển giá sẽ bị phạt 25% thuế phải nộp. Tuy nhiên, trong trường hợp các công ty có thể chứng minh được trường hợp của họ không được quy định rõ ràng, hoặc còn nhiều điểm nghi vấn trong việc áp dụng (gọi chung là RAP) thì có thể được miễn thuế. Nếu cơ quan thuế có bằng chứng các công ty có hành vi cố tình trốn thuế, thì mức phạt sẽ là 50%, nhưng nếu các công ty chứng minh được điều ngược lại thì mức phạt có thể giảm xuống 25%.

Trong một số trường hợp, mức phạt có thể tăng thêm 20% nếu công ty có hành vi che giấu giấy tờ, cản trở việc điều tra của cơ quan thuế. Đặc biệt, từ năm 2004, Úc đã áp dụng lãi suất đối với các khoản thuế còn thiếu của các công ty. Mức lãi suất này được tính bằng với lãi suất cơ bản cộng thêm mức phí 3%. Úc có chính sách giảm mức phạt xuống 20% nếu người nộp thuế tự động khai báo sau khi thông báo kiểm toán và 80% nếu tự nguyện khai báo trước khi có báo cáo kiểm toán.

Trung Quốc

Trước năm 2005, Chính phủ Trung Quốc đã duy trì song song hai hệ thống thuế, một cho doanh nghiệp trong nước, một cho doanh nghiệp nước ngoài. Hai hệ thống này tạo ra sự

chênh lệch về thuế suất gần 10% giữa doanh nghiệp trong và ngoài nước. Năm 2007, khảo sát của Cục Thống kê Quốc gia cho thấy, gần 2/3 doanh nghiệp nước ngoài thua lỗ đã cố tình thực hiện báo cáo sai sự thật và chuyển giá để tránh nộp thuế 30 tỷ CNY (tương đương 4,39 tỷ USD). Do đó, Chính phủ Trung Quốc đã tăng cường các quy định và điều tra về chuyển giá. Trước năm 2005, cơ quan thuế điều tra 1.500 trường hợp thì có tới 1.200 trường hợp trốn thuế, tổng số tiền phạt lên đến 460 triệu CNY. Năm 2007 có 192 trường hợp, số tiền thu về ngân sách nhà nước khoảng 987 triệu CNY. Để ngăn chặn việc trốn thuế năm 2007, Quốc hội đã ban hành Luật Thuế thu nhập doanh nghiệp, trong đó có định về chuyển giá phù hợp thông lệ quốc tế. Luật này yêu cầu những người nộp thuế có liên quan đến giao dịch với các bên liên kết phải gửi tài liệu trình bày rõ về giao dịch cùng với tờ khai thuế hằng năm.

Singapore

Tại Singapore, các quy định liên quan đến hoạt động chuyển giá nằm trong luật chung về thuế, về thuế thu nhập nói chung. Theo hướng dẫn về hoạt động chuyển giá ngày 23/02/2006, mức phạt chung cho các hành vi vi phạm về thuế khoảng 100 - 400% khoản thuế phải trả. Khi một vụ điều tra về chuyển giá được tiến hành, án phạt gần như sẽ được áp dụng nếu người nộp thuế không có, hoặc không đầy đủ các tài liệu liên quan đến việc điều tra chuyển giá. Luật thuế Singapore cũng như hướng dẫn về chuyển giá không yêu cầu phải xuất trình các tài liệu về chuyển giá. Cơ quan Doanh thu nội địa

Singapore - IRAS mong muốn các đơn vị và cá nhân nộp thuế phải tự đánh giá rủi ro bị kết tội chuyển giá và chuẩn bị những tài liệu cần thiết. Các tài liệu tối thiểu khi kiểm tra về chuyển giá gồm: (i) Mô tả về các bên liên quan trong các chuyển nhượng, bao gồm giá trị mua bán và các điều khoản ký kết; (ii) Bản phân tích sâu trong đó mô tả những yếu tố chính liên quan đến quá trình mua bán như chức năng, sự phát triển của tài sản, các rủi ro được dự báo. Singapore hầu như không quy định thời hạn cho việc xuất trình các tài liệu. Tuy nhiên, trong trường hợp bị kiểm tra chuyển giá, người nộp thuế phải chuẩn bị các tài liệu liên quan để xuất trình theo yêu cầu của IRAS.

New Zealand

New Zealand đã xây dựng chính sách chuyển giá dựa trên nguyên tắc thị trường theo thông lệ quốc tế từ năm 1966. Luật Thuế thu nhập năm 2007 quy định về chuyển giá tại Mục YD 5.2 GB và GC 6GC 14. Khi bị phát hiện có hành động chuyển giá, doanh nghiệp sẽ bị phạt ít nhất 20% số thuế phải nộp nếu không đưa ra các tài liệu chứng minh mình vô tội. Theo Điều 141 A-F của Luật Quản lý thuế 1994; phạt 20% số thuế phải nộp trong trường hợp không đưa ra được các tài liệu chứng minh, phạt 40% số thuế phải nộp trong trường hợp thiếu cẩn trọng, phạt 100% số thuế phải nộp nếu lạm dụng thuế và 150% nếu trốn thuế.

Nếu doanh nghiệp tự nguyện khai báo những thiếu sót với cơ quan thuế, mức phạt có thể được giảm. Trong trường hợp khai báo trước khi có thông báo điều tra, mức phạt có thể giảm

75%, nếu khai báo sau khi thông báo điều tra, được giảm 40%. Trong một số trường hợp, nếu đối tượng nộp thuế tuân thủ tốt mọi quy định của pháp luật và tự nguyện khai báo có thể được giảm thuế thêm 50%.

Hàn Quốc

Chính phủ Hàn Quốc có những chính sách riêng để điều phối các vấn đề về thuế đối với các doanh nghiệp đầu tư nước ngoài. Ngày 27/12/2010, Luật Điều phối các vấn đề thuế quốc tế (LCITA) được sửa đổi, trong đó có những quy định về thuế trong các giao dịch quốc tế, có hiệu lực từ ngày 01/01/2011. Luật sửa đổi quy định rõ số tiền phạt sẽ được ấn định từ 10 - 30% số chênh lệch thuế TNDN, ngoài ra công ty còn phải chịu lãi suất đối với khoản nộp bổ sung (được coi như chậm nộp) là 18,25%/năm. Nếu doanh nghiệp không xuất trình được các tài liệu chứng minh theo yêu cầu, có thể bị phạt đến 30 triệu won. Doanh nghiệp có thể được miễn phạt thuế nếu thông tin về hoạt động chuyển giá được sửa đổi trong vòng 60 ngày.

2. Thực trạng chuyển giá ở Việt Nam

Bên cạnh những đóng góp tích cực cho nền kinh tế, khu vực doanh nghiệp có vốn đầu tư nước ngoài (FDI) cũng đã và đang bộc lộ những vấn đề gây ảnh hưởng tiêu cực nổi bật là chuyển giá, trốn thuế, tạo nên tình trạng lỗ giả, lãi thật, gây thất thu ngân sách, tạo ra sự cạnh tranh không lành mạnh với các doanh nghiệp trong nước, tác động không tốt đến môi trường đầu tư...

THƯ VIỆN TP. CẦN THƠ

Số 22
TTPVLD

Thống kê những năm qua cho thấy, cả nước có khoảng 50% doanh nghiệp FDI kê khai lỗ, trong đó nhiều doanh nghiệp thua lỗ liên tục trong nhiều năm liên tiếp. Thành phố Hồ Chí Minh có tới gần 60% trong tổng số trên 3.500 doanh nghiệp FDI thường xuyên kê khai lỗ trong nhiều năm. Tương tự, tỉnh Lâm Đồng có 104/111 doanh nghiệp FDI báo cáo lỗ liên tục; tỉnh Bình Dương, một trong những tỉnh thu hút được nhiều dự án FDI, cũng có 50% doanh nghiệp FDI báo cáo lỗ trong giai đoạn 2006 - 2011.

Báo cáo của cơ quan thuế cho thấy, các doanh nghiệp FDI báo lỗ thường tập trung trong lĩnh vực gia công may mặc, da giày; sản xuất - kinh doanh chè xuất khẩu; công nghiệp chế biến... Một ví dụ điển hình là Coca-Cola, trong hơn 20 năm đầu tư, kinh doanh tại Việt Nam, công ty này liên tục báo lỗ, lũy kế đến 30/9/2011 đã lên tới 3.768 tỷ đồng, vượt cả số vốn đầu tư ban đầu là 2.950 tỷ đồng. Do vậy Coca-Cola Việt Nam không phải đóng thuế TNDN, trong khi doanh thu liên tục tăng từ 20 - 30%/năm. Tuy lỗ lớn như vậy nhưng doanh nghiệp này đã có kế hoạch đầu tư thêm 300 triệu USD.

Một công ty khác nằm trong diện nghi vấn chuyên giá với giá trị hơn 1.200 tỷ đồng là Công ty PepsiCo Việt Nam. Gần 20 năm kể từ khi thành lập năm 1991, PepsiCo lỗ liên tục, cho đến một số năm gần đây mới có lãi nhưng tỷ lệ lợi nhuận trên doanh thu rất thấp, chỉ trên 2%. Mặc dù vậy, PepsiCo Việt Nam vẫn liên tục mở rộng đầu tư, xây dựng các nhà máy mới ở Đồng Nai (45 triệu USD), Bắc Ninh (73 triệu USD).

Trước vấn nạn chuyển giá ngày càng gia tăng, Tổng cục Thuế xây dựng chương trình thanh tra kiểm soát giá chuyển nhượng trong giai đoạn 2012 - 2015, đồng thời, quyết định thành lập Tổ quản lý giá chuyển nhượng. Chỉ tính trong 3 năm kể từ khi Tổng cục Thuế thành lập Tổ quản lý giá chuyển nhượng đã phát hiện nhiều vụ việc chuyển giá, với giá trị điều chỉnh rất lớn. Các cục thuế địa phương đều đã quyết liệt thực hiện thanh tra, kiểm tra nhằm ngăn ngừa tình trạng chuyển giá.

Trong năm 2013, cơ quan Thuế tiếp tục đẩy mạnh, tập trung nhân lực vào công tác chống chuyển giá đối với các doanh nghiệp FDI có giao dịch liên kết, liên tục khai lỗ nhưng vẫn đầu tư mở rộng sản xuất - kinh doanh. Kết quả thanh tra, kiểm tra tại 2.110 doanh nghiệp đã truy thu, truy hoàn, phạt hơn 988 tỷ đồng, giảm khấu trừ 136,95 tỷ đồng. Đặc biệt thanh tra thuế đã buộc doanh nghiệp phải giảm lỗ lên tới hơn 4.192 tỷ đồng. Theo đánh giá của thanh tra, số tiền truy thu chủ yếu tập trung ở khu vực doanh nghiệp FDI (chiếm 40% tổng số thu), tỷ lệ số thu bình quân là 1,73 tỷ đồng/doanh nghiệp. Năm 2014, cơ quan thuế đã tiến hành thanh tra, kiểm tra chống chuyển giá tại 2.866 doanh nghiệp khai báo kinh doanh thua lỗ, doanh nghiệp nghi ngờ có dấu hiệu chuyển giá và doanh nghiệp có hoạt động giao dịch liên kết, tăng 80% so với năm 2013. Kết quả là, cơ quan thuế đã, giảm lỗ hơn 5.830 tỷ đồng, truy thu, truy hoàn và phạt gần 1.701 tỷ đồng, so với năm 2013 tăng tương ứng gần 82% và 112%. Qua thanh tra, kiểm tra đối với 30 doanh nghiệp FDI có giao dịch liên kết, rủi ro cao về chuyển giá, cơ quan thuế đã giảm lỗ trên 1.600 tỷ đồng, sau khi miễn

giảm thuế do ưu đãi đầu tư, đã truy thu thuế TNDN và xử phạt vi phạm trên 600 tỷ đồng. Theo báo cáo tại Hội nghị trực tuyến ngày 26/02/2015, Tổng cục Thuế đã kiểm tra 79.297 doanh nghiệp, qua đó tăng thu hơn 12.350 tỷ đồng. Tổng số giảm lỗ là hơn 23.000 tỷ đồng, tăng 17% so với năm 2014; số tiền thuế nộp vào ngân sách đạt 74%.

Riêng về thanh tra, kiểm tra chống chuyển giá, năm 2015 cơ quan thuế đã tiến hành thanh tra, kiểm tra được 4.751 doanh nghiệp lỗ, có dấu hiệu chuyển giá và doanh nghiệp có hoạt động giao dịch liên kết, giảm lỗ 10.050,17 tỷ đồng. Trong số đó, riêng vụ việc Metro Cash & Carry đã bị cơ quan thuế kết luận chuyển giá sau 12 năm hoạt động tại Việt Nam, truy thu hơn 507 tỷ đồng được coi là vụ việc điển hình trong đấu tranh chống chuyển giá. Ngành thuế đã truy thu, truy hoàn và phạt 1.062,74 tỷ đồng; giảm khấu trừ 302,91 tỷ đồng. Tổng số tiền cơ quan thuế và cơ quan an đã xử lý thu hồi vào ngân sách nhà nước là 16,89 tỷ đồng.

3. Bài học kinh nghiệm cho Việt Nam

Các nước đều xây dựng các quy định về thuế với chế tài xử phạt các doanh nghiệp có hoạt động chuyển giá, tránh, trốn thực hiện nghĩa vụ về thuế. Bên cạnh các chế tài xử phạt, các hình thức giảm nhẹ hình phạt cũng được áp dụng trong trường hợp người nộp thuế tự giác khai báo hoạt động trốn thuế và có hành động sửa đổi việc khai báo thuế hằng năm.

Xây dựng văn bản luật chi tiết, cụ thể rõ ràng về hoạt động chuyển giá, chế tài xử phạt là rất cần thiết và có ý nghĩa trong

việc chống thất thu thuế cho ngân sách quốc gia. Việc nghiên cứu các quy định của Tổ chức Hợp tác và Phát triển kinh tế - OECD về chuyển giá và chống chuyển giá sẽ giúp Việt Nam có thể bắt kịp xu hướng chung của các nước trên thế giới và xây dựng được những nguyên tắc và quy định riêng.

Chính phủ và các cơ quan chức năng cần rà soát, điều chỉnh theo hướng thu hẹp khoảng cách về các ưu đãi thuế giữa các ngành, lĩnh vực và vùng miền, địa phương. Chính phủ cũng cần xem xét lại chính sách thuế TNDN đối với một số quốc gia khi đầu tư vào Việt Nam, cân nhắc việc chỉ cho phép ưu đãi thuế đối với một số ngành nghề, lĩnh vực, vùng miền và trong những trường hợp có lợi nhất so với các hình thức ưu đãi khác.

ThS. Nguyễn Thị Thùy Minh

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. *International Transfer Pricing 2011 Australia* 13.
2. *Transfer Pricing - 2004*, Journal of Australian Taxation 196.
3. *Transfer Pricing Tax system and Its Development in China*, State Administration of Taxation Peoples Republic of China.
4. *Transfer Pricing Associates United States*.
5. *Transfer Pricing in Asia Overview*.
6. *Foreign Direct Investment and Corporate Taxation - Overview of the Singapore Experience*.